HALK BİLGİSİ
HABERLERİ

H. B. D. İstanbul Merkezi tarafından neşrolunur

Aylık Mecmua

Müdürü:

İzzet Âdil

İÇİNDEKİ YAZILAR

YIL : 1 1 Ağustos 1930 **SAYI : 10**

İstanbul - İktisat Matbaası

Halk Bilgisi Derneğinin kitapları

ÇIKANLAR

Halk Bilgisi Rehberi	İkinci basılışı
Seçme Halk şiirleri	Mevcudu azdır
Halk Bilgisi Mecmuası	Birinci Cilt : 1928
Seçme Memleket şiirleri	Mevcudu yoktur
Yunus Emre	***
Erzurum Oyunları ve Oyun Havaları	Sırrı Numan Bey
Türkistan san'atkârları loncasının risalesi	Profesör Samoyloviçten tercüme
Türkçede Daş Lahikası	Caferoğlu Ahmet B.
Bilmeceler	Hamamizade İhsan B.
Rapor (Derneğin birinci ilmî seyahatine ait)	Abdülkadir B.

ÇIKACAKLAR

Halk Bilgisi Mecmuası	İkinci Cilt : 1929
Sinop ve muhitine ait Halk İtikatları	Mehmet Şakir B.
Türk Halk Bilgisine ait kitabiyat	Raife Hakkı H.
Kerem Divanı	Sadettin Nüzhet B.
Maniler	Mehmet Halit B.
Atalarsözü ve Halk tabirleri	» »
Gazi Ayintap Türküleri	Hurşit ve Envar Sadık Beyler
Mutasavvıf Halk Şairleri	Mehmet Halit B.
Dadaloğlu Divanı	Ahmet Şükrü B.
Masallar	Hamamizade İhsan B.
Masallar	Hurşit B.

HALK BİLGİSİ HABERLERİ

H. B. D. İstanbul Merkezi tarafından çıkarılır aylık mecmua

Yıl : 1 1 Ağustos 1930 Sayı : 10

ERZURUM'LU EMRA'HA AİT

Anadolu'nun muhtelif merkezlerinde çıkan bazı gazete ve mecmualarda neşredilen şiirlerile hakkında yazılmış olan müteferrik makaleler bir terafa bırakılırsa, Erzurum'lu Emrah'a ait başlıca üç esere tesadüf ederiz. Bunlar, intişar tarihi sırasile, Ziyaettin Fahri Beyin « Erzurum Şairleri » [İstanbul 1927], Eflâtun Cem Beyin « Erzurum'lu Âşık Emrah » [Sıvas 1928], Köprülüzade Fuat Beyin « Erzurum'lu Emrah » [İstanbul 1929] unvanlı kitaplarıdır.

Bu eserlerden birincisinde [S. 71-80] Emrah'ın hayatına ve eserine kısaca temas olunmuş, şairin maddî hüviyeti bir kaç sahifa içinde tesbite çalışılırken, üç, dört şiiri de neşredilmiştir. İkinci eser, Erzurum'lu Emrah'a dair memleketimizde çıkan ilk monoğrafidir. Küçük bir mukaddemeyi müteakip, şairin hayatı, şahsiyeti hakında yirmi üç sahıfalık bir tetkiki ve Emrah'ın yüz altmış dokuz manzumesini muhtevidir. Üçüncü kitapta ise, şairin hayatına müteallik şimdiye kadar elde edilen malûmat tenkidî bir surette gözden geçirildikten sonra, aruz ve hece vezinlerile vücüde getirdiği mahsuller tahlil, muasırları üzerindeki tesirleri tetkik edilmiş ve edebî simasının hatları mümkün mertebe hakikate uygun bir şekilde çizilmiştir. Lahika ismile kitaba ilâve edilen kısımda, başka bir Emrah olup olmadığı araştırıldıktan maada, Emrah ve Selvi han rivayetinden bahsedilmiş, zeylde de şairin on üç mazumesi neşrolunmuştur.

Emrah'ın aruzla yazılmış şiirlerini ihtiva eden ve Erzurum'lu Abdülaziz Efendi tara-

fından hicrî 1332 tarihinde İstanbul'da bastırılan Divan istisna olunursa, şairin Halk Edebiyatımızı doğrudan doğruya alâkadar eden mahsullerinin, buş aydığımız eserlerden son ikisinde toplanmış bulunduğu yukarıdaki satırlardan anlaşılır. Fakat azamî himmet ve gayretine rağmen Eflâtun Cem Bey, Emrah'ın bütün eserlerini ele geçirmemiş, bundan dolayı ortaya koyduğu Divan noksan kalmıştır. Köprülüzade Fuat Beyin, kitabına zeylettiği şiirlerle kısmen telâfi edilebilen bu noksan, maateessüf, henüz ikmal edilememiştir. Bu cihetle Erzurum'lu âşıkın nazımlarını toplamağa matuf mesainin daha bir müddet devamı zaruridir. Bu mesaiye küçük bir yardımda bulunmak arzusile, elimizdeki malzeme arasında mevcut olup gerek Köprülüzade Fuat Beyin, gerek Eflâtun Cem Beyin kitaplarında tesadüf edemediğimiz Emrah'a ait şiirleri burada neşrediyoruz. Bunlardan 12 numaralısı, Fuat Beyin eserinde de münderiçse de [S.32, No. 3] bununla öteki arasında bariz bir fark olduğundan manzumenin bir de bu şekilde tesbitini faydasız görmedik.

— 1 —

Badısaba selâm eyle o yâre
Mubarek hatırı hoş mudur nedir
Nideyim yitürdüm bulamam çare
Mestan elâ gözler yaş mıdır nedir ?

O nazlı canana uğrarsa yollar
Bize mesken oldu kahveler hanlar
Yârin meclisinde oturan canlar
Hesap etsin yıllar beş midir nedir ?

Eğil güzel eğil saçın sürünsün
Aç beyaz göğsünü memen görünsün
Evvel benim idin şimdi kiminsin
Gündüzün hoş gecen duş müdür nedir?

Emrah eder can bülbülü kafeste
Benim hasbıhalim bildirin dosta
Kendim gurbet elde dost kara yasta
Gitmiyor kervanım kış mıdır nedir ?

— 2 —

Münevver cemalin ey kamer talât
Hep görenler maşallah dediler
İnsanda bulunmaz bu ahsen suret
Melek midir bu hüsnü mah dediler.

Cemali pakinde kâşifülesrar
Güzellik kudretin eylemiş izhar
Bu peyker ne hurî, ne gılmanda var
Bunu bir yaratmış Allah dediler.

Açılsa yüzünden zülfü siyahın
Fesholur ziyası mihr ile mahın
Dergâhı lûtfunda sen güzel şahın
Âşıkı sadıktır Emrah dediler.

— 3 —

Elâ gözlerini sevdiğim dilber
Sen benim derdimden deva bilmezsin
Sen nasıl tabipsin yoktur ilâcın
Yürekte yaramı sarabilmezsin.

Sana derim sana ey kalbi hain
Kimseler çekmesin feleğin yayın
Yıktın harap ettin gönlüm sarayın
Alup bir tadını koyabilmezsin.

Emrah eder yalan oldu sözlerim
Muhabbeti can evinde gizlerim
Ne durursun ağlasana gözlerim
Gitti kaşı kara görebilmezsin.

— 4 —

Badısaba bir mevlâyı seversen
Başın içün nazlı yâre di gelsin
Vücudum şehrine düştü bir ateş
Yeter oldu sitemkâra di gelsin.

Ak elleri boğum boğum kınalı
Altun kemer ince belde minalı
Bir hurî bakışlı melek simalı
Meftuniyim o dildara di gelsin.

Emrah eder yârin desti destime
Rakipler oturmuş benim kastıma
Taze merhem koyun yaram üstüne
Yaralarım azgın yâre di gelsin.

— 5 —

Ne feryat edersin divane bülbül
Senin bu feryadın gülşene kalsun
Bu dünyade eremezsen murada
Huzuru mahşere divana kalsun.

Nesin methedeyim bir kaşı kara
Şu sineme açtı unulmaz yara
Cümle tabip gelse derdime çare
Derdimin dermanı Lokmana kalsun.

Bir yâr içün geçtim can ile serden
Vücudum kül oldu aşkın narından
Emrah buse ister nazlı yârinden
Bu bayram olmazsa kurbana kalsun.

— 6 —

Badısaba selâm eyle yârime
Çıkup anacımda gülüp durmasın
Ben doydum usandım güzel sevmeden
Uğrun uğrun selam salup durmasun.

Gayrı huplar ile yoktur pazarım
Hilâl kaşlarında kaldı nazarım
Yol üstüne kazman benim mezarım
Yâr gelüp geçtikçe yanup durmasun.

O yârin sitemi bana pek çoktur
Aradım cihanı menendi yoktur
Var yürü göğsüne düğmeler diktir
Esen uruzgârlar dövüp durmasın.

Emrah eder bir bağçecik tutalım
Kırmızı gülü goncesına katalım
Gel seninle sarılalım yatalım
Hasret kıymete kalup durmasun.

— 7 —

İki kaşları karanın
Ah elinden vah elinden
Siyah perçemi mahparenin
Dad elinden vah elinden.

Ağ elleri nakışlının
Ağçe ceylan sekişlinin
Urup bağrım yıkışlının
Ah elinden vah elinden.

Ağ elleri kınalının
O gözleri sürmelinin
Emrah eder şu sunanın
Dad elinden ah elinden.

— 8 —

Tavaf eyliyeli kâbei kûyun
Makamı hayretim hicazı geçti
Tefsir eyliyeli hadisi ruyun
Riştei himmetim Şiraz'ı geçti.

Evci istiğnadan inme şehnaza
Murgu dil ah ile çıktı demsaza
Bu demde meyletme nazü niyaza
Meylü muhabbetim niyazı geçti.

Emrahî malumdur bu raz ehline
Sarayı vahdette niyaz ehline
Güzeller nazetsün mecaz ehline
Benim hakikatim mecazı geçti.

—9—

Âlim isen gel ol ilminle amil
Tariki haktır bu billah efendi
Sakın her dergâha sen olma sail
Dergâhı mevladır dergâh efendi.

Urma bir kimseye urulmıyasın
Bir amel işle ki sorulmıyasın
Bir tarika gir ki yorulmıyasın
Doğru hakka gider o rah efendi.

Hakkı bul nahaka eyleme tapu
Yâr içün ağyara kılma tokâpu
Bir kapu kaparsa açar bin kapu
Fatihü ebvaptır Allah Efendi.

Sofu ister isen cencetle hurî
Getirme kalbine kibrü gururu
Sakın cahil sanma ey gözüm nuru
Her fenne âlimdir Emrah Efendi.

—10—

Bugün keyfiyette demü devranda
Meclisten meclise cem ceme düştü
Okuduk elifin satırlarını
Geldik hecesine mim mime düştü.

Bugün geçti güzellerin kervanı
Gönül sevdi önde giden Servanı [*]
Evvelâ sürdüğüm demü devranı
Şimdi tazelendi aklıma düştü.

Emrah bu sözlerin hep vefaya say
Kaşlar mim çekilmiş olmuş kamer yay
Bu gün güzelleri edecekler pay
Gidelim bakalım kim kime düştü.

—11—

Dinliyelim dağ başında figanı
Güzelim ne demiş o Leylâ Leylâ

[*] Servi revan

İkimiz de oturalım diz bediz
Bir de hu çekelim hu Leylâ Leylâ.

Felek çakmağını üstüme çaktı
Beni bir unulmaz derde bıraktı
Vücudum şehrini otlara yaktı
Yandım ateşine su Leylâ Leylâ.

Felek çakmağını eyledi çengel
Yâre varam diyom koymayor engel
Ölürsem sevdiğim üstüme sen gel
Çeşmin yaşı ile yu Leylâ Leylâ.

Daim dilimizde hakkın kelâmı
Uğra dost yanına eyle selâmı
İsmini sorarsam Fmrah gulamı
Daim aklımızda o Leylâ Leylâ

—12—

Yüce dağların başı
Pare pare düman şimdi
Sevişmesi hoştur amma
Ayrılması yaman şimdi.

Garibim kaldım arada
Gemiler oynar deryada
Yâr orada ben burada
Konuşmamız güman şimdi.

Gülün çevresi har mı ola
Çektiğim ahü zarar mı ola
Acap bizi anar mı ola
O kaşları keman şimdi.

Benim yârim yola bakar
Gözlerinden yaşlar akar
Emrah'ı otlara yakar
Boyu servi revan şimdi.

—13—

Sevdiğim gurbette yeter yad oldun
Gözlerim kan ağlar dilim dadeyler
Küçücükten gözüm açup gördüğüm
Bana senden gayrı kim imdat eyler.

Ben de bilmem ne diyardan olduğum
Hasretinden sararup ta solduğum
El bağlayup divanına durduğum
Ne öldürür beni ne azat eyler.

Açılmadı mı şu dağların lâlesi
Yıktın viran ettin ömrüm kalesin
Emrah eder çok çekmişim belasın
Beni koymuş yad elleri şadeyler.

—14—

Şimdengeru nazlı yâre küskünüm
Yıktı hatırımı barışmam gayrı
Âlem gelüp bana rica ederse
Çevirdim yüzümü görüşmem gayrı.

Güzel keklik gibi kafeste olsa
Altun vezne ile cevahir tartsa
Yârim mahşer günü şefaat etse
Giderim mahşere görüşmem gayrı.

Bu yıl da Emrahı yârsız kışlasın
Varır isem o yâr beni taşlasın
Şimdengeru bildiğini işlesin
Hiç bir umuruna karışmam gayrı.

—15—

Bu bağı âlemi geçerim böyle
...... [*] goncasız taze fidansız
Hele ben görmedim gördüğün söyle
Var mıdır bir âşık didesi kansız.

Sofu benden etme sevdayı sual
Süleyman'da dahi var idi bu hal
Âşık olan elbet sevmez mi cemal
Yanar mı pervane şem'asız ansız.

Gelsün şu halimi görsün inansın
Haktan korkmaz bari halktan utansın
Dilerim Emrah'tan besbeter olsun
Pek yaktı canımı dinsiz imansız.

[*] Okunamamıştır.

—16—

Ne otlar bitürdün başımda felek
Ben ki bir Leyla'ya mecnun olalı
Hayal oldu bize okşayıp sevmek
Güzellerde cefa âdet olalı.

Tıfliken büyüttüm yâri sinemde
İşü işrette sefayı demde
Sormaz hatırımı kûşei gamda
Kalbim kırık gömlüm mahzun olalı.

Severler güzeli şivekârından
Candan geçer âşık geçmez yârinden
Geçtim bu cihanın küllü harından
Emrah bir dildara meftun olalı.

—17—

Zalim ağyar dört yanımız alıyor
Bizim ol yâr ile aramız mı var
Bunca yıldır göynüm hasret kalıyor
Semtine varmaya çaremiz mi var?

Benim ağladığım yâre şen gelür
Sanarsın çeşmine taze can gelür
Ah ettikçe yaş yerine kan gelür
Bilinmez yürekte yaramız mı var?

Âşık olan adem derdi ser ister
Âşıklık bilmiyen serviter ister
Zamane mahbubu simü zer ister
Ya bizim vermeğe paramız mı var?

Vatan tutacağım handa külhanda
Şadolup gülmedim dostu âlemden
Niçün ah etmesün Emrah cihanda
Beylerin ruyunda karamız mı var?

Mehmet Halit

H. B. D. İstanbul M. Kâtibi Umumisi
İlim Encümeni âzasından

SIVAS'TA
DOĞUM ÂDETLERİ

Üç ezan se i işitmedikçe çocuğa meme verilmez. Kundak yapıldıktan sonra babası davet edilir, büyük annesi, yahut akrabadan yaşlı bir kadın çocuğu babasının omuzuna koyarak sorar:

— Yükün ü ağır, sen mi ağırsın?

Baba cevap verir:

— Yüküm ağır.

Çocuğun uzun ömürlü, hayırlı evlât olması temenni edilir.

Erkek evlât daha makbuldür, kız doğduğu zaman akraba ve komşular ebeveynini teselli ederler. İlk çocuk erkek olursa «Oğlan helvası» yaptırılarak akrabaya ve yakın komşulara gönderirler.

İlk çocuk annesi loğusa yatağında en güzel elbiselerile süslenmiş olduğu halde yatar Başında fes, üzerinne al krep, boynunda altın top ve beşibirlikler, krebin üzerinde elmas çiçekler vardır, kınalı ellerinin parmakl rı müteattit yüzüklerle süslenir.

Loğusa kırk gün evin sultanıdır. Bir dediği iki olmaz. Bahusus al basmaması için gece gündüz yanı boş bırakılmaz.

Alkarısını herkes başka türlü anlatıyor. Bu anlatışlardan çıkan neticeye göre alkarısı «zenci suratlı, kalın dudaklı, karmakarışık uzun saçlı, kazma dişli bir zebanidir. Bunun en ziyade düşman olduğu loğusa ve çocuktur, yalnız bulduğu zaman evvelâ çocuğu, fırsat bulursa annesini öldürür.»

Alkarısı şu şekilde taarruz eder: «Ansızın loğusanın üzerine saldırır ve çöker; kadın mecalsiz kalır, bütün azası atalete duçar olur.

Alkarısı gelmemesi için çörekotu yakılır, kadının başına yorgan iğnesi sokulur, çocuğun ve annesinin başucuna kuranıkerim asılır. Bütün bu tedbirlerden maada, kadını yalnız bırakmamak esastır.

Alkarısını anlatırken çok mubalağa yapanlar da var: «Bir dudağı yerde, bir dudağı gökte, dişleri kazma gibi korkunç bir mahluk» diyorlar.

Çocuk doğduktan sonra

kadın ziyaretleri başlar, evvela en yakın akraba loğusayı görmeğe gelirler, bunlar hediye getirmek mecburiyetindedirler. Ebeye de bir para verilir ki ona «Gobek akçesi» denir Loğusaya getirilen hediyeler şunlardır : Beşi birlikten beş kuruşluğa kadar muhtelif altunlar, külah ve oğusa şekerleri (kırmızı daire şeklinde) Ebeye de yirmi kuruştan iki kuruşa kadar gümüş para verilir. Bundan başka loğusaya kumaşa müteallik muhtelif eşya da getirilir. Oğlan doğuran loğusalara yakın akraba zikıymet hediye verirler

Yekdiğerile uzaktan yakından tanışan aileler loğusalarını görmek zaruretindedirler. Verdikleri hediyeler nazarı dikkate alınarak mukabele edildiği zaman aynı suretle hareket olunur. Aynı ay içinde çocuk doğuran kadınların ailesi bu âdetten müstesnadırlar, onlar yekdiğerini ziyaret edemez, çünkü kırk basar, yani loğusayı ziyarete gelen kadının evindeki loğusanın ağırlığı basar ve çocuk zarar görür. Kırk gün geçmedikçe (kırkları çıkmadıkça) yekdiğerini ziyaret edemezler. İlk çocuk doğuran kadının «Baba evi» torununa beşik yollamak mecburiyetindedir Servet derecsine göre beşik alınır, yorgan, şilte, yastık, yarlık (yorganın üzerinden geçerek çocuğu beşiğe bağlıyan kısım) hazırlanır, sureti mahsusada gönderilir. Beşiğe beşibirlik takanlar da olur.

Beşik ekseriyetle çamdan yaptırılır, üst taraftan geçen kısma bir oyuncak takılır, bir çok mavi boncuk, darı boncuğu ile beraber ipe dizilir , muska yazdırılarak bir mahfazaya konmuş ise o da bunlara ilâve olunur, beşiğe asılır. Beşik sallandıkça bunlar da şıkırdar.

Beşiklerin üzerinde ekseriya çuhadan bir örtü bulunur, emzirmek ve icabında çocuğu zıyaya maruz bırakmak için kapaklı bir de penceresi vardır.

Aynı günde, aynı hafta veya ay içinde doğan oğlan ve kız, doğar doğmaz yekdiğerile nişanlanır. Bu nişanlanma ekseriya akraba arasında vukua gelir. Mamafi bunun için mutlaka akraba olmakta şart değildir. Verilen karşılıklı nişan hediyeleri çocukların beşiklerine asılır. Bu suretle evlenen-

ler Sıvas'ta pek çoktur.

Çocuğun adı doğumdan üç gün sonra konur. Mutlaka bir de mahles bulundurmak şarttır. Bu da Mehmet'tir.

Çocuk doğduktan sonra at koyma işi aileyi günlerce işgal eder, çocuğun erkek veya kız olduğuna göre riaret edilmesi mecburî olan bazı âdetler vardır. Dedesi yaşamıyan çocuğun babası ailenin büyük oğlu ise babasının adını koymak lâzımdır.

Anneler kocasının adını, hayatta çok sevdiği, beraber ölmediği için hergün ah çektiği merhumun adını söyliyemez, onun için çocuğun adı, merhum meselâ « Hacı Dursun » ise sadece Hacı, « Abdürrahman Efendi » ise sadece efendi « Şevket Bey » ise sadece Bey'dir.

Yakında genç iken ölmüş evlâdın adını koymak lâzım geliyorsa « adı güzel » dir, ona « kara yaşlının adını koymuşlardır. » Çocuk kız ise, büyük annesi yaşamıyorsa onun adı konur, on, onbeş yaşına kadar o kızın adı « Hanım » dır. Arkadaşları da hakikî adını bilmezler. Rahmeti Rahmana kavuşan muazzez ölülerin adını söylemek hürmetsizliktir.

Bunlardan hiç biri yok da doğrudan doğruya ad koymak lâzımgeliyorsa, şayanı hürmet bir zata müracaat edilir, o zatın tavsiyesi veçhile ad konur. Yakın akrabaların (çocuğun büyük baba ve annesi, amcası, halası) reyini almak ta lazımdır, yahut çocuğun babası Kuranı lâalettayin açar, ayeti kerimeden birisini okur, tesadüf ettiği kelimeden ilham alarak çocuğun ismini tayin eder.

Çocuğun adı şu suretle konur: çocuğun babası, annesi yahut kayın akrabadan bir zat aptes alır, çocuğun kulağına ezan okur, konacak adı kulağına söyler.

Çocukların ilk anlarında kalpte bir şiir heyecanı uyandıran tebessümleri vardır, buna çocuğu melekler güldürüyor, derler. Aynı zamanda geçirdiği bazı asabî rahatsızlıkları da cinlerin tasallutuna hamlederler, « Çocuk oynatılıyor » diye okuturlar, efsunlanır, muskalar takarlar ve bu halden çok korkarlar.

Çocuğun düşen göbeği ayak değmiyecek bir yere gömülür, bazan yanlışlıkla dışarı atıldığı

KASTAMONU'DA

KEKLİK, KATIR, YEMİŞEN AĞACINA DAİR HALK İTİKATLARI

Peygamberlerden biri, bir gün muharebe esnasında düşmandan kaçmak istemiş ve civarda ortasından yarılmış bulunan bir kavak ağacına iltica etmiş, kavağın da yarık olan kısmı kapanmış. Düşmanları peygamberi aramışlar, taramışlar, bir türlü bulamamışlar. Bu sırada bir keklik kavağın dalına konarak « kak kavak, kak kavak ! » diye mütemadiyen bağırmağa başlamış. Keklik bağırdıkça düşmanlar ağacın bulunduğu tarafa gelmişler ve peygamberin bu kavak içinde olduğunu anlamışlar, derhal kavağı kesmek istemişler. Fakat demirden ve çelikten yapılan baltalar kavağı kesmemiş, nihayet Yemişen denilen sert ağaçtan yapılan bir balta kavağı kesmiş ve içinden çıkan peygamber düşmanları tarafından öldürülmüş. Keklik peygamberin kanı üzerinde eşinmiş ve kanı ağzına, yüzüne bulaştırmış.

Bunun için peygamber kekliğe: « Seni herkes yakalasın ve yesin » diye beddua etmiş. O cihetle keklik yemesi sevaptır.

Peygamber Yemişen ağacına da, kendi saklandığı kavağı kestiği için : « Senin bir tek meyvan yenmesin » şeklinde beddua etmiş, bu sebeple Yemişen ağacının meyvası yenmez.

Düşmanlar kesilen kavağı başka bir tarafa nakletmek istemişler, fakat hangi hayvana yüklettilerse götürmemiş, nihayet oradan katır geçiyormuş, katır: « Ben götürürüm » demiş. Peygamber kendi saklandığı ağacı düşmanlara götüren katıra da şu bedduada bulunmuş:

— Allah sana evlat yüzü göstermesin.

Onun içindir ki katırın yavrusu olmaz, hem de katıra her zaman odun taşıtmak sevaptır [*]

Talât Mümtaz

H. B. D. Kastamonu Muhabiri

[*] Bunu bazı yerlerde Hazreti İbrahim'i yakmak için kullanılan odunu taşıdı diye Hazreti İbrahim tarafından beddua edildiği ve onun için nesli olmadığı şeklinde söylerler.

---

da vakıdır. Bunu iyi saymazlar, göbeği dışarı atılan çocuklar çok gurbet hayatı çekermiş.

Abdülkadir

H. B. D. âzasından (Sıvas)

FEZMİ'NİN MUAMMALARI

Bir kaç defa Muğla'ya gelen ve her gelişinde bir çok muamma asan Fezmi'nin hayatı hakkında hiç malûmat yoktur. Elde ettiğimiz muammalarını neşrediyoruz.

— 1 —

Bir muamma söyledim ibretnüma ibrette üç
Üçte birdir, birde üçtür renkte üç, nuuda üç
Bir çıkar tut ikisin elde yine sanatta üç
İkisin tarheyle bir kalsun bir üstünde yekûn
Bir yekûnu cem kıl hikmette bul, izette üç
Üçü üç yüz oldu, dörtte beşte dahi fazla var
Var yürü ariflere derkârdır nuhvette üç
Fezmi'ye bu üç üçü üçten bire tarheyle kim
Kim buua agâh olur gelsün beri elbette üç [*]

Halli [Eski harfler nazarı dikkate alınacak]

Çam fıstık — Şam fıstık	Nokta	Harf
Ebcet hesabile = 298	8	8

— 2 —

Yedi dilde bu muamma yedidir
Yedi afak, yedi dünya yedidir
Yedi kırklar arasından ara bul
Yedi dünya yedi ukba yedidir
Ara evladı Yusuftan on bir
Ara erbabı lûtuftan on bir

Ara erkanı uruftan on bir
Yedi esma yedi hasna yedidir
Yediden üç çıkar üç at Fezmi
Üçü bir üzre huruç at Fezmi
Biri bir zümrei nuşet Fezmi
Yedi beyzade bu ışga yedidir.

Halli: Deri, hakikat

Nokta	Harf	Ebcet hesabile = 822
8	7	

— 3 —

On ikiden on iki söyledim amma ne güzel
On ikiden birini eyledim ifşa ne güzel
On ikinin ikisin ele al amma üçü bil
On iki deri durur devr ile dilara ne güzel
On ikinin beşini başa çıkar tut yedisin
On iki altı sekiz seçmeye dana ne güzel
On ikinin dokuzun doldurup ettim tekmil
On ikinin onunu anla ki mana ne güzel
On ikinin on birini bunda hitam et Fezimi
On ikinin on ikisinde muamma ne güzel

Halli: Merdunuhun

Harf	Nokta	Ebcet hesabile = 940
2	7	

Mustafa Cavit
H. B. D. Muğla Muhabiri

[*] Fezmi bu muammayı Karabağlar'da kâhya oturağının [kahvesinin] kavağına asmıştır.

SENİRKENT'TE

* GÜNDÖNÜMÜ ŞENLİĞİ *

Senirkent'te her sens gün dönümünden sonra memleketin âdeti veçhile gündönümünü tes'it için üç cuma güreş yapılır. [Bu sene ilk güreş 27 Haziran 930 tarihine müsadif cuma günü yapılmıştır] Cuma gününden evvel Belediye tarafından memur edilen bir kaç kişi, ellerinde uzun ve büyük bir sırığa takılmış al bayrak olduğu halde davul, zurna ile bütün dükkânları dolaşırlar. Bunlara tüccar basma, alaca, kunduracılar fotin, kundura, demirciler orak, bel, çapa, sapan demiri, velhasıl her esnaf kendinde bulunan eşyadan bir hediye veya para verir. Bu suretle güreşecek pehlivanlara bir çok eşya toplanır. Cumadan bir gün evvel, yani perşembe günü kasabanın her sene güreş yapılan sahasını Belediye iyice temizlettirir, buraya çadır kurarlar, gene bu gün güreşecek bütün pehlivanlar köylerden gelirler, cuma sabahına kadar uzaktan ve yakından gelecek pehlivanlar tamamen gelmiş bulunurlar.

Cuma günü öğleye kadar bütün satıcılar ve esnaf güreş yerine pazarlarını kurarlar. Bu gün kasaba, memleketin pazar gününden beş on misli kalabalık olur. Nihayet cuma namazı kılınır, camiden çıktıktan sonra herkes güreş yerine gider, öyle ki şehirde bir tek insan bulunmaz ve köylerden pehlivanlardan maada bütün köylüler güreşi seyre gelirler. Önde davul, zurna olduğu halde pehlivanlar güreş yerine götürülür. O koca meydanlık mahşer gibi kalabalık, yalnız pehlivanların güreşmesine müsait bir yer açıktır.

Bir gün evvel kurulan çadırların içine iskemleler konur, buraya memleketin ileri gelenlerile memurları otururlar. Güreşten evvel mektepliler tarafından futbol oynanır. [Bu usul ilk defa bu yıl tatbik edilmiştir] Sonra küçük çocuklar arasında çuval yarışı yapılır, on beş, yirmi çocuk keten çuvallara girerler, hepsi bir hizaya gelerek beş, altı dönüm mesafedeki bayrağı ka-

dar koşarlar, en evvel varan birinciliği alır. Bundan başka, gene on, on beş çocuk ağızlarına birer kaşık alarak içine yumurta koyarlar, bu suretle kaşık musabakası yapılır. Kim yumurtayı düşürmeden bayrağa kadar varırsa birinciliği kazanır.

Bunu müteakip at koşusu ve merkebe ters binmek suretile merkep koşusu yapılır. Bu koşuda en geride kalan kazanır. Bu eğlencelerle seyirciler ve pehlivanlar eğlendirilir. Nihayet güreş başlar.

Evvelâ ayağa çıkacak pehlivanlar ayrılır, sahaya üç, dört çift pehlivan çıkar, davul çalınmağa başlar, güreş esnasında davul kesilir, pehlivanlar güreşir. Güreş bitince yenilenler galiplerle elele mükâfat mahalline giderler, evvelce toplanan hediyelerdan kendilerine verilen şeyi alırlar, sonra gerek yenen, gerek yenilen pehlivanlar seyircilerden para toplarlar. Ayağa çıkanlardan başa kalan ayak pehlivanlığının başını alır.

Sonra orta pehlivanlar güreşir, bunlar güreşmek için yağlanırlar ve güreş bitince ötekiler gibi hediyelerini alır, seyircilerden para toplarlar. Nihayet sıra başa çıkacak pehlivanlara gelir, bunlar da yağlanarak güreşirler. Başa çıkan pehlivanlar birbirlerini haketmek için bir, iki saat vakıt geçer Başa çıkan pehlivanlardan kim birinciliği alırsa o baş pehlivan olur. Başa çıkan pehlivanları güreş başlarken dellal halka takdim eder. Güreş bittikten sonra baş pahlivanlığı alana büyük mükâfat verilir, ortanın ve ayağın başını alanlara da kezalik mükâfat verilir ve bütün pehlivanlar davul zurna ile hamama götürülür, sonra ahalı dağılır. Bu suretle gündönümü tes'it edilmiş olur.

Tevfik Turan

* ARİFÎ'NİN KOŞMALARI *

— 1 —

Canü dil gördüğüm bivefa çıktı
Her kime dedimse tat kara bahtım
Cevri sinem ile bin dara çıktı
Mihnet bucağında yat kara bahtım.

Felek viran kıla böyle giderse
Viran gönlümü mamur ederse
Yanılıp bir kere iyilik ederse
Urur başıma çok kara bahtım.

Hüda kara yazmış Arifî sere
Ezel takdir etmiş levhü kadere
Kara inadile yedi kat yere
Mali karun gibi yat kara bahtım.

—2—

Cehalet güç imiş kurtar esirim
Yarap beni ilmi vefaya irgör
Elde değil her umuru tadbirim
Vasılı kurbünde sefaya irgör.

Verme cevrü cefa sabrü merhamet et
Gamı aşkın ile beni adem et
Sıtku sadakatle sabit kadem et
Huzuru kalbile manaya irgör

Ne var Arifî mücrim kulunda
Günah hadden efzun sağ ve solunda
Ümidin katetme şahın yolunda
Akıbet göz yaşım deryaya irgör.

— 3 —

Secdegâhı dilde cemalin cami
Ebrular mihrabu minbere mahsus
İki çeşmin kandili münevveri şamî
Pervane dil eden dilbere mahsus.

Ger başa miyesser devlet olursa
Cananım canıma minnet olursa
Kemalü camalin cennet olursa
Leblerin sakii kevsere mahsus.

Darı dilde Arifî ziverdir
Afitap tulûu suphu haverdir
Gezer elden ele methin gevherdir
Dört köşeye yedi kişvere mahsus.

Mustafa Hakkı

H. B. D. âzasından (Kütahya)

HALK ŞAİRLERİNE AİT METİNLER

(Baş tarafı sekizinci nushada)

— 8 —

Dost elinden ciğer pare paredir bilmez misin
Hep kelamım ol vefasız yâredir bilmez misin
Ruberu gördü bu gün der ki âya mecnunmusun
Dedim mecnun olduğum aşikâredir bilmez misin
Behey bâlâbülendim sen beni üryan eyledün
Döğünmekten bu sinem kap karedür bilmez misin
Şöyle kim fikrü hayalinle cananın subhadek
Hâba varmaz dideler avâredür bilmezmisin
Çeküp hercai nikabın bendesin bilmezlenür
Didim ol "Âşık Musa" biçaredür bilmez misin

— 9 —

Başıma geleni ideyüm beyan
Dilerim hüdadan hemen sen de yan
Âh ederim gece gündüz durmayup
Zerrece yok imiş sende hiç irfan.

Böyle olur güzelin âdeti
Ruzü şep ağlarım bitmez müddeti
Ciğer oyuvirdi yârin firkatı
Hayali g tmeyor gözümden her an.

Bilmem merh meti ne zaman olur
Herkes ettiğin dünyada bulur
Bu edna yüzüne gülseler nolnr
İnkisardan sakın gafletten uyan.

"Raşit Taif" bunu böyle söyledi
İndi aşkın deryasını boyladı
Dost yoluna ciğer püryan eyledi
Soydular varını ettiler üryan.

—10—

Yüreğimde yarelerim uuulmaz
İşler fitilleri derman ağladı
Ey efendim buna çare bulunmaz
Zahmimi seyreden lokman ağladı.

Felek bize yâr olmadı gittikçe
Vücudüm şehrini cevrin yaktıkça
Dudü âhım asümana çıktıkça
Gökte melek yerde insan ağladı.

Çarhın ahvalini bilmek diledim
Gözlerim yaşını silmek diledim
Derdimi hesaba almak diledim
Yazile defterü divan ağladı.

Devran bize muhabbet camın sundukça
Asiyablar zari kılur döndükçe
Çeşmim yaşı kan bulanık aktıkça
Cûşedüp deryayı umman ağladı.

"Âhî„ der ki zarettiğim çağlarda
Mecnun gibi mekân tuttum dağlarda
Feryadıma kulak tutup bağlarda
Bülbül feryat edüp gülistan ağladı.

— 11 —

Bir yüzüm var arzuhal sunsam sana
Güzel tûti anı anlar gelür mi
Bir gece seninle müşerref olsa
Meleğim naz ile söyle olur mu

İcazet versen dersem gülünü
Sarsam kolumu kocusam belini
. . . .
Gönül sevdasından murat olur mu.

Sana canım arzıhale geldim
Ağlamağa tebdil oldu güldüğüm
Bunca yıldır divanesi olduğum
Dedim acap sevdiğimden bilür mi.

"Âhî„ der ki benim ruhî revanım
Yüzüne bakmağa dayanmaz canım
Doğrusun söyle melek sultanım
Yoksa hasret kıyamete kalur mi.

—12—

Okların can almağa tığınle yoldaş oldular
Sinelerde kan yalaştılar karındaş oldular
La'lü mercanı lebi canana nisbet ettiler
Kimisi deryaya düştü kimisi taş oldular
Şol kadar tesvir ederler dilde nakşi yâri kim
Şimdi şairler kodular şiri nakkaş oldular
Bir ayakta iki âlem milkini seyran eder
Sagari badeyle onlar kim ayaktaş oldular
Başlar çıkmış durur bağrında "Âhî„ söyle kim
Niceler ol derdile varup kızılbaş oldular.

— 13 —

Yine geldi gül baharı
Söyle hey bülbülüm söyle
Sendedür hakkın kelamı
Söyle hey bülbülum söyle.

Kışın çıktı geldi bahar
Canımı gafletten uyar
Cennete döndü yine didar
Söyle hey bülbülüm söyle.

Yaz geldi ağaçlar donandı
Bağlarda gül açıldı
Eski derdin neye döndü
Söyle hey bülbülüm söyle.

Bahar gülleri açıldı
Âleme rahmet saçıldı
Yeşil tonlar çün biçildi
Söyle hey bülbülüm söyle.

Bu "Kul Âlim„ gider oldu
İşi âhile zar oldu
Cümle çiçek senin oldu
Söyle hey bülbülüm söyle.

— 14—

Niçin dilber güzelliğin öğmezsin
Senin gibi afeti devran bulunmaz
Bana nisbet kaşın gözün süzersin
Kaşın gibi ebru keman bulunmaz.

Gider aklım mah yüzüne baktıkça
Yanaşup yanına zülfün koktukça
İftihar mı edersin beni yaktıkça
Ta urmde (?) böyle reyhan bulunmaz.

İkinci İlmî Seyahat — Halk Bilgisi Derneği İstanbul Mer. ezi, Türk Halk Bilgisine ait malzemenin tesbiti maksadile her yıl memleketimizin muhtelif mıntakalarında seyahatler icrasına karar vermiş, bu kararını ilk defa geçen sene tatbika muvaffak olarak Dernek İlim Encümeni âzasından Abdülkadir Beyi Şarkî Anadalu'ya göndermişti. Bu sene de Cenubî Anadolu'ya bir tetkik seyahati yapılması ve Gazi Ayıntap ve Urfa vilâyetlerine bir heyet izamı tensip edilmiş ve bu heyet Derneğin Yalvaç Muhabiri Hurşit Sait Beyin riyrseti

"Muharrem„in der ki her ne dersen boş
Ben yâri görünce olurum bir hoş
Konuşursan böyle merd ile konuş
Mir Ahmet gibi yâran bulunmaz.

— 15 —

Hüdadan dilerim ey keman e. rû
Ateşi hicrile sen de yan büyle
Ben yandım yakıldım aşkınla her sû
Sen de bencileyin yan dolan böyle .

Kimden kime şekva edelim yahu
Kimseden değil bize haktan bu
Sen orda ben burda bir zaman ayru
Ey "Zülfi„ gezelim perişan böyle.

Mehmet Şakir
H. B. D. Sinop Muhabiri

altında Abdulkadir ve Enver Sadık beylerle Gazi Ayıntap Muhabiri Ali Rıza beyden mürekkeben teşkil olunmuştur. Tetkik heyeti, Gazi Ayıntap ve Urfa vilayetleri merkezlerile kasaba ve köylerini tarayacak ve buralarda Halk Bilgisine müteallik ne varsa toplamağa çalışacaktır.

Tetkik heyetinin meşgul olacağı başlıca maddeler şunlardır : Köy ve mahalle teşki latı, Ev teşkilatı, Àile teşkilatı, Çocuk terbiyesi, Hukukî münasebetler, Ev eşyası, Mutfak levazımı, Yemekler, Ziraat aletleri, Çobanlık ve Hayvan yetiştirme, Avcılık, Ârıcılık, Tavukçuluk v s Ticaret ve istihsal işleri, Piyasa ve rek bet meseleleri, Halk ölçüleri, umumiyetle âdetler ve itikatlar, oyun ve eğlenceler, kıyafete müteallik malzeme.

Tetkik heyetinin mes i müddeti bir aydır Heyete Derneğin Gazi Ayıntap teşkilatına dahil bütün arkadaşlar yardım edecekleri gibi Maarif

teşkilatı da ayrıca muavenette bulunacaktır.

Tetkik heyeti çalıştığı saha dahilindeki şehir, kasaba ve köylerde ev tiplerini ve mahallî kıyafetleri fotuğrafla tesbit edecektir. Arkadaşlarımıza muvaffakıyet temenni ederiz.

Prağ'da Derneğimize dair

— Prağ'da neşredilen ve Derneğimize gönderilen Almanca « Prager Presse » gazetesinin 1 - Haziran - 930 tarihli nushasında Türkiye'ye dair kıymetli sahifalar görülmektedir. Türkiye'nin içtimaî, edebî, iktisadî hayatına müteallik makaleler yanında, bilhassa Halk Bilgisi faaliyetine ait yazı dikkatimizi celbetti. Bu yazıda Anadolu'daki Halk Bilgisi çalışmalarına kısaca temas edildikten sonra Derneğimizden şu suretle bahs olunmaktadır :

« Halk Bilgisi Derneği, İstanbul Merkezi faaliyet sahasını fasılasız bir surette genişletiyor. Bu sahaya dair halkın alakasını uyandırmak için umumî konferanslar verdiriyor. İstanbul Konservatuvarı da halk türkülerini toplıyor ve onları notalarile birlikte neşrediyor. Nihayet Halk Bilgisi Derneğinin Ankara'daki Umumî Merkezi, Türkiye'nin büyük şehirlerinde bulunan Dernek şubelerinin münasebatını tanzim ile meşguldür. Halk Bilgisi tetkikat ve mesaisinin mahsulleri « Halk Bilgisi Haberleri » mecmuasında neşrolunmaktadır.

Paris'te Halk Bilgisi Müzesi — Paris'te Trocadéo'da yeni bir Halk Bilgisi ve Etnoğrafya Müzesi açılmıştır. Müze Fransa'dan ziyade Amerika milletlerini alakadar eden Halk Bilgisi ve Etnoğrafya malzemesine sahiptir. Fransız gazeteleri Fransız Reisicumhuru tarafından muhteşem surette küşat merasimi yapılan müzeye bilhassa Şili hükûmeti tarafından Şili Halk Bilgisi ve Etnoğrafyasına ait olmak üzere hediye edilen kolleksiyonun gerek ilmî ehemmiyeti, gerek maddî değeri itibarile fevkalade mühim olduğunu yazıyorlar.